

การมาเยือนของหญิงชรา: ปฏิบัติการสร้างสรรค์ ละครฝรั่งเพื่อผู้ชมไทย^๑

อาทรี วนิชตระกูล^๒

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นงานวิจัยบนฐานปฏิบัติการที่มุ่งแสวงหากระบวนการสร้างสรรค์งานละคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดัดแปลงบทละครที่เป็นวรรณกรรม ละครตะวันตกเรื่อง *เดอะ วิสทิท* โดยใช้คำสอนของพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่องกรรมเป็นหลักในการดัดแปลง และเพื่อศึกษาการกำกับการแสดงละครเรื่อง *การมาเยือนของหญิงชรา* โดยใช้แนวทางละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ การดำเนินงานแบ่งเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ การดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละคร ผลของการดำเนินงานพบว่าผู้ชมไทยเข้าใจแก่นความคิดหลักของเรื่องและเข้าใจภาวะกดดันของตัวละครที่สื่อออกมาได้ตามวัตถุประสงค์ ทำให้สรุปได้ว่าผู้ชมสามารถเข้าใจละครที่เป็นวรรณกรรมการละครตะวันตกได้เนื่องจากบทละครมีแก่นความคิดที่เป็นสากล ทั้งยังได้มีการสร้างสรรค์ปฏิบัติการทางละครเพื่อเอื้อให้ผู้ชมเข้าใจละครได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การดัดแปลงบทละคร, การกำกับการแสดง, ละครตะวันตก, วรรณกรรม การละคร, พุทธศาสนา

---

^๑ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “การศึกษาการดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละครเรื่อง *เดอะ วิสทิท* ของฟรีดริช ดิเรนมัตต์ : การมาเยือนของหญิงชรา”

^๒ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา

Kan Ma Yuean Khong Ying Cha-ra: Creative Process of Making Western Plays for Thai Audiences¹

Arthri Vanichtrakul²

Abstract

The aim of this practiced based research was to explore the creative theatrical process. The objectives of the research were to examine a play script based on the original Western dramatic literature, *The Visit*, which was adapted using Buddhist doctrines of lustful desires and karma, and to explore the stage directing of the adapted script *Kan Ma Yuean Khong Ying Cha-ra* that applied expressionist techniques. Thus, the working processes consisted of two stages, the script adaptation and the play direction. The findings reveal that Thai audiences can understand the theme of the play and also the agony of the characters. In conclusion, presenting this play based on Western dramatic literature could be understood by Thai audiences as the literature's theme is universal and several creative theatrical methods were applied for a better understanding by the audience.

Keywords: script adaptation, play directing, western theatre, dramatic literature, Buddhism

---

¹ This article is part of the research report on “Exploring the Literary Adaptation and Directorship of Friedrich Durrenmatt’s *Kan Ma Yuean Khong Ying Cha-ra*.”

² A lecturer in Department of Performing Arts, Faculty of Music and Performing Arts, Burapha University.

บทนำ

นับตั้งแต่มีการจัดการเรียนการสอนศิลปะการละครแบบตะวันตกในประเทศไทย สถาบันการศึกษาได้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนศิลปะการละครแบบตะวันตกและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง บทละครส่วนหนึ่งก็นำมาใช้สำหรับการเรียนการสอนตามหลักสูตรทั้งในรายวิชาที่เป็นศิลปะการละครศึกษา อาทิ การวิเคราะห์บทละคร การตีความบทละคร และรายวิชาการศึกษาเชิงปฏิบัติการ อาทิ การแสดง การกำกับการแสดง ก็คือบทรบรณกรรมการละครตะวันตก อีกทั้งในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรก็มีการนำเสนองานสร้างสรรค์ละครที่นำตัวบทมาจากบทละครตะวันตกที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมการละครเรื่องเอกของโลกอยู่เนือง ๆ เพื่อใช้เป็นตัวอย่างประกอบให้ผู้เรียนได้เข้าใจศาสตร์และศิลป์ของศิลปะการละครแบบตะวันตกในบทเรียนได้ลึกซึ้งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแหล่งความบันเทิงและการเรียนรู้ที่เปิดกว้างออกไปสู่บุคคลภายนอกที่สนใจอีกด้วย

จากประสบการณ์การเป็นผู้สอนศิลปะการละครแบบตะวันตกในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตถึงอุปสรรคประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการถ่ายทอดวรรณกรรมการละครตะวันตกไปสู่ผู้ศึกษาศิลปะการละครคนไทย นั่นก็คือบริบทความเป็นตะวันตกในบทละคร ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาจำนวนหนึ่งมีความเข้าใจว่าเรื่องราวและตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมการละครตะวันตกเป็นเรื่องไกลตัวที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก ตัวละครเป็นคนตะวันตกที่มีความคิดอ่าน มีทัศนคติแบบตะวันตก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจของคนไทย (วรรณขวีญ, พลจันทร์, ๒๕๕๕, น. ๒๓-๒๔) อีกทั้งจากประสบการณ์การสร้างละครจากบทรบรณกรรมการละครตะวันตกที่ผ่านมาของผู้วิจัยเองก็สังเกตเห็นความสอดคล้องกันในแง่ที่ว่าบริบทความเป็นตะวันตกในเรื่องราวที่นำเสนอเป็นอุปสรรคประการหนึ่งของความเข้าใจในการรับชมละคร ทำให้ผู้ชมละครส่วนหนึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าใจว่าเรื่องราวและการกระทำของตัวละครเป็นเรื่องของตะวันตกที่ไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตน เพราะผู้ชมเห็นว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบทละครตะวันตกเป็นเรื่องไกลตัว จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมคนไทยเกิดความรู้สึกอภัยห่างจากละครที่นำตัวบทมาจากตะวันตกจนไม่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์และแสวงหาความเชื่อมโยงของตนเองกับละครได้

อุปสรรคของการศึกษาและการชมศิลปะการละครแบบตะวันตกดังกล่าว เป็นปัญหำนำการวิจัยที่สำคัญ เพราะผู้วิจัยเห็นว่าแม้บทละครตะวันตกจะนำเสนอ เรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก เป็นเรื่องของตัวละครที่เป็นคนตะวันตก ทว่าเมื่อ พิจารณาแก่นความคิดหลัก (theme) ที่บทละครแต่ละเรื่องนำเสนอแล้วพบว่าบทละคร ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมการละครตะวันตกมีแก่นความคิดที่มีประโยชน์ ต่อการเรียนรู้ชีวิตและประสบการณ์ความเป็นมนุษย์ เพราะบทละครที่ได้รับการยอมรับ ว่าเป็นวรรณกรรมนั้นมิจุดร่วมที่สำคัญคือทุกเรื่องต่างนำเสนอแก่นความคิดที่เป็นสากล หมายถึง นำเสนอสาระที่เป็นความจริงแท้ของโลก ความจริงแท้ของการมีชีวิตอยู่ของ มนุษย์ (Greig, Noel, 2005, p. 43-44) ความเป็นสากลของแก่นความคิดในบทละคร เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ละครสามารถก้าวข้ามพรมแดนเรื่องกาลเวลา เชื้อชาติ ศาสนา ของผู้ชม ทำให้มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะมีชีวิตอยู่ในเวลาใด ในยุคสมัยใด มีเชื้อชาติใด เผ่าพันธุ์ใดหรือนับถือศาสนาใดก็สามารถเข้าใจแก่นความคิดที่ละครนำเสนอได้ตรง กันทุกคน เพราะความจริงแท้ที่วรรณกรรมการละครนำเสนอเป็นความจริงเกี่ยวกับ มนุษย์ เป็นเรื่องของมนุษย์ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือภาวะแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ การเรียนรู้ชีวิตมนุษย์ผ่านการจัดการแสดงละครที่สร้างสรรค์ขึ้นจาก บทละครที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมการละครจึงนับเป็นประสบการณ์สำคัญ ประการหนึ่งของการศึกษาความเป็นมนุษย์ ช่วยเปิดโลกทัศน์ เสริมสร้างมุมมอง ให้ความเข้าใจโลกและชีวิตมนุษย์แก่ผู้ชมละคร ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการพลาดโอกาสใน การชมละครที่สร้างสรรค์ขึ้นจากวรรณกรรมการละครด้วยความเข้าใจว่าละคร ตะวันตกเป็นเรื่องไกลตัวนั้นเป็นอุปสรรคที่ควรจะต้องได้รับการปรับเปลี่ยน เพื่อเปิดโอกาส ให้ผู้ชมละครคนไทยมีโอกาสได้ชมละครที่สร้างสรรค์ขึ้นจากวรรณกรรมการละคร เรื่องเอกของโลก ได้รับสารที่เป็นสากลจากแก่นความคิดที่บทละครแต่ละเรื่องนำเสนอ ตลอดจนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับเรื่องราวในละครอย่างราบรื่น

นอกจากผู้ชมจะได้ เรียนรู้ชีวิตความเป็นมนุษย์ผ่านการชมละครแล้ว ความพิเศษของศิลปะการละครอีกประการหนึ่งคือเป็นสนามให้ผู้ปฏิบัติงานได้ มีโอกาสสัมผัสผัสเสี้ยวหนึ่งของชีวิตตัวละครผ่านกระบวนการซ้อมละครและการนำเสนอ ละครอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่เป็นนักแสดงนั้น การสวมบทบาทเป็น ตัวละครนับเป็นโอกาสที่ทำให้ได้รับประสบการณ์ชีวิตประสบการณ์เดียวกันกับตัวละคร

โดยไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ตรงในชีวิตจริง (Benedetti, Robert. 2009, p. 1-2) ด้วยเหตุนี้ ในฐานะนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะการละคร ผู้วิจัยจึงเชื่อมั่นว่าการเลือกสรรบทละครที่มีคุณค่า ได้รับการยอมรับว่าเป็นวรรณกรรมเรื่องเอกมานำเสนอแก่ผู้ชมในรูปแบบของละคร ย่อมสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาสติปัญญา ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของทั้งผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะการละครและผู้ชม เพื่อพัฒนาสังคมและประเทศชาติตามแนวทางที่เหมาะสม ตลอดจนทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและความหมายของความเป็นมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละครเรื่อง *เดอะ วิสิท* ของฟรีดริช ดีเรนมัตต์ : การมาเยือนของหญิงชรา” เป็นงานวิจัยที่มุ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสรรค์งานละครที่มีตัวบทต้นฉบับเป็นบทที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นวรรณกรรมการละครตะวันตกที่ทรงคุณค่า เพื่อเป้าประสงค์ให้ละครดังกล่าวสามารถสื่อสารกับผู้ชมคนไทยได้อย่างราบรื่น โดยผู้วิจัยเลือกใช้บทละครเรื่อง *เดอะ วิสิท (The Visit)* ของฟรีดริช ดีเรนมัตต์ (Friedrich Durrenmatt) นักการละครชาวสวิสเซอร์แลนด์ มาใช้เป็นตัวบทในการศึกษา โดยใช้บทฉบับแปลเป็นภาษาไทยของศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำภา ใตตระกูล มูลเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกบทละครดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาเนื่องจากเห็นว่าแก่นความคิดหลักของละครนำเสนอความจริงของชีวิตที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถทำได้ทุกอย่างเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของตน เรื่องราวในละครแบ่งเป็นสามองก์ใหญ่ กล่าวถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเมืองกุลเลน เมืองสมมุติซึ่งประสบภาวะล้มละลายจนทำให้ชาวเมืองลำบากยากจน สิ้นเนื้อประดาตัว ในตอนต้นเรื่องทุกคนตั้งหน้าตั้งตารอคอย แคลร์ ซาคานัสเซียน เศรษฐินีชราซึ่งเคยอาศัยอยู่ที่เมืองนี้ในช่วงต้นของชีวิต ทุกคนต่างมีความหวังว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากเธอ แต่การณ์กลับกลายเป็นว่าแคลร์กลับยื่นข้อเสนอให้ใครก็ตามสังหารอัลเฟร็ด อิล คู่รักเก่าวัยเยาว์ของเธอ เพื่อแลกกับการบริจาคเงินก้อนใหญ่ให้ทุกคนในเมือง ในขั้นต้นนั้นคนทั้งเมืองต่างพร้อมใจกันปฏิเสธข้อเสนอของแคลร์อย่างแข็งขัน แต่เมื่อเวลาผ่านไปจนถึงตอนท้ายเรื่อง ผู้ชมจะเห็นความเปลี่ยนแปลงของชาวเมืองทุกคนอย่างชัดเจน บทสรุปของเรื่องเรียกร้องให้ผู้ชมฉกคิดถึงสังคมที่ให้คุณค่ากับวัตถุ ในที่นี้คือการให้ความสำคัญกับเงินตรามากกว่า

ศีลธรรมความถูกต้องของชาวเมืองกุลเลนนั่นเอง

การเรียนรู้ชีวิตที่ผู้ชมจะได้รับผ่านการชมละครเป็นการตอบคำถามจากแก่นความคิดหลักของละครที่ตั้งคำถามผู้ชมเกี่ยวกับการปล่อยให้อำนาจเงินตรามีอิทธิพลเหนือศีลธรรมความถูกต้องนั้นสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยเป็นอย่างยิ่ง จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจากเดิมที่เป็นสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม (*สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม ๑๖, ๒๕๓๕, น. ๑๔๐-๑๔๓*) ทำให้คนในชนบทต้องย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงและเมืองใหญ่เพื่อประกอบอาชีพ จนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตและความคิดของคนจำนวนมาก ความเจริญรุดหน้าของสังคมเมืองทำให้สังคมไทยมีแนวโน้มนิยมคนเก่งมากกว่าคนดี (สุทธิชัย หยุ่น, ๒๕๕๖, น. ๒) กล่าวคือ มีแนวโน้มที่จะวัดความสำเร็จของคนจากความเพียบพร้อมทางวัตถุ ความสำเร็จทางการศึกษา และความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ ทักษะดีของคนไทยส่วนหนึ่งจึงมุ่งไปที่การแข่งขันกันเพื่อไปสู่เป้าหมายของการเป็นที่ยอมรับจากสังคมทั้งในด้านการศึกษา ด้านอาชีพการงาน และด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ในบางครั้งนั้นการอบรมบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นเครื่องค้ำจุนให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขถูกลดทอนความสำคัญให้เป็นรองลงมา ความสำเร็จในชีวิตที่วัดจากความถึงพร้อมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ กลับได้รับการขบขันให้ความสำคัญแทนที่คุณธรรมความดีงามของคน

ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่าภาวะที่สังคมไทยร่วมสมัยกำลังประสบ ได้แก่ การให้คุณค่ากับวัตถุมากกว่าจิตใจนั้นส่งผลให้ในบางครั้งสังคมมีมาตรฐานความดีงามของคนบิดเบี้ยว ผิดเพี้ยนไป ภาวะดังกล่าวสอดคล้องกับภาวะที่ปรากฏในละครแนวแทรจิก คอมเมดี้ (*tragic comedy*) หรือแนวชวนหัวแบบโศกที่มีความโกรเทสก์ (*grotesque*) ของ *เดอะ วิสิท* เป็นอย่างยิ่ง ความโกรเทสก์ของเรื่องที่ทำให้ผู้ชมเกิดความขบขันเจือปนกับความเศร้าใจหมายถึงการแสดงให้เห็นความน่าหัวเราะปนน่าสมเพช วิปริตแปลกประหลาดของตัวละครจนทำให้ผู้ชมทั้งหัวเราะและร้องไห้ ออกมาในเวลาเดียวกัน (Longman, 2004, p. 90-93) ใน *เดอะ วิสิท* นั้นความบิดเบี้ยวของตัวละครแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ ตัวละครชาวเมืองกุลเลนทุกคนที่มีการแสดงออกแบบปากไม่ตรงกับใจและปล่อยให้ตัวเองตกเป็นทาสอำนาจเงินจน

สามารถทำสิ่งผิดศีลธรรมได้เพื่อเงิน และตัวละครเอกหญิงที่ปล่อยให้ความโกรธแค้นฝังรากลึกมานานปี มุ่งแต่จะแก้แค้นด้วยความเชื่อว่าจะเป็หนทางให้ตนได้หลุดพ้นจากความโกรธ โดยผู้ชมสามารถเข้าใจความบิดเบี้ยวของตัวละครทั้งสองกลุ่มดังกล่าวผ่านการกระทำของตัวละครตลอดทั้งเรื่อง และผู้ชมจะได้รับข้อสรุปเป็นการตอบคำถามตามแก่นของเรื่องตามที่ตัวละครเอกหญิงได้เป็นผู้ตั้งคำถามกับชาวเมืองทุกคนตั้งแต่นั้นเรื่องว่า “เงินสามารถซื้อความยุติธรรมได้หรือไม่?” ทั้งนี้ การที่สารของละครมีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคมไทยร่วมสมัยดังกล่าว ย่อมเอื้อให้ผู้ชมคนไทยเข้าถึงละครได้ง่ายขึ้นและสามารถนำสารของละครที่สื่อผ่านการสร้างเรื่องราว การกระทำตลอดจนประสบการณ์ชีวิตของของตัวละครไปใช้เป็นบทเรียนชีวิตได้

จากความสัมพันธ์ของบริบทสังคมไทยร่วมสมัยกับบทละคร *เดอะ วิสิต* ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บรักษาแก่นความคิดของตัวบทละครต้นฉบับไว้ดั้งเดิมและมุ่งแสวงหาแนวทางที่จะช่วยให้แก่นความคิดหลักของละครสื่อสารกับผู้ชมคนไทยได้ราบรื่นยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยแบ่งการดำเนินงานศึกษาวิจัยเป็นสองส่วนใหญ่ ได้แก่ การดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละคร ในการดัดแปลงบทละครนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดของพุทธศาสนาซึ่งมีสาระอยู่ที่การศึกษาชีวิตความเป็นมนุษย์ มุ่งอธิบายความจริงของชีวิตมนุษย์ มีความสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ตามที่ได้รับคำแนะนำผ่านตัวละครในเรื่อง *เดอะ วิสิต* ได้แก่ เรื่องกิเลสซึ่งหมายถึงสิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ขุ่นมัวไม่บริสุทธิ์ เป็นความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิด (ปราโมทย์ ปาโมชโย, ๒๕๕๕, น. ๑๕๕) เรื่องตัณหาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิเลส หมายถึงความอยาก ความติดข้องในสภาพที่ยินดี พอใจ จนทำให้เกิดความยึดถือ (พุทธทาสภิกขุ, ๒๕๖๐, น. ๕๒-๖๓) และเรื่องกรรมซึ่งหมายถึงการกระทำ เป็นหลักของเหตุและผล (พรหมคุณาภรณ์, ๒๕๕๙, น. ๑๖๐-๑๗๖) ผู้วิจัยเชื่อว่าการเลือกใช้กรอบแนวคิดพุทธศาสนาดังกล่าวเป็นทางเลือกที่ช่วยให้ผู้ชมคนไทยซึ่งส่วนใหญเป็นชาวพุทธมีแนวโน้มที่จะเข้าใจแก่นความคิดหลักของละคร การกระทำของตัวละครตลอดจนภาวะที่ตัวละครทุกตัวในเรื่องประสบได้ง่ายและกระจ่างขึ้น โดยในกระบวนการดัดแปลงบทละครนั้น ผู้วิจัยมุ่งประกอบสร้างและขบเน้นเหตุการณ์ให้ตัวละครทุกตัวมีการกระทำที่สอดคล้องกับแนวคิดพุทธศาสนาดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ ตัวละครเอกหญิง แคลร์ ซาคานัสเซียน ซึ่งเป็นตัวละครที่มีกิเลสในเรื่องของโทสะหรือความโกรธเป็นแรงขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิด

การกระทำหลักในการดำเนินเรื่อง กล่าวคือ การเรียกร้องใช้เงินซื้อความยุติธรรมให้ตนเอง ตัวละครชาวเมืองกลุเลนทุกคนซึ่งเป็นตัวละครที่มีต้นทุนในเรื่องของโลกหรือความอยากได้ใคร่มี กล่าวคือ ความหิวกระหายและการตกเป็นทาสอำนาจเงิน และตัวละครเอกชาย อัลเฟร็ด อิล ซึ่งมีกรรมหรือการกระทำผิดในอดีตเป็นเหตุที่ทำให้เขาต้องรับผิดชอบผลของการกระทำผิดนั้นในปัจจุบัน กล่าวคือ อิลเคยปฏิเสธความรับผิดชอบลูกในท้องของแคลร์ซึ่งเป็นอดีตคนรัก และได้ว่าจ้างพยานเท็จเพื่อให้ตนพ้นจากความรับผิดชอบ การกระทำดังกล่าวนี้ของอิลส่งผลให้เขาต้องรับผลการกระทำของตนได้แก่ การมีชีวิตอย่างไม่เป็นสุข เกิดความหวาดกลัวว่าจะถูกชาวเมืองลอบฆ่าเพื่อแลกกับเงินก้อนใหญ่ของแคลร์ ทว่าด้วยอำนาจความโกรธแค้นของแคลร์และความโลภกระหายหิวเงินของชาวเมืองกลุเลน อิลจึงต้องตายในท้ายที่สุด

สำหรับการกำกับการแสดงละครนั้น ผู้วิจัยได้นำ *การมาเยือนของหญิงชรา* บทละครที่ดัดแปลงแล้วมาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยคงชื่อภาษาไทยตามบทละครแปลของศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อำภา โอตระกูลไว้ดั้งเดิม ส่วนแนวทางในการกำกับการแสดงละครนั้น ผู้วิจัยเลือกขบเน้นแนวทางที่ทำให้ผู้ชมได้เห็นภาวะความสับสนหวาดกลัวภายในใจที่ตัวละครเอกชาย อัลเฟร็ด อิลประสบบนเวที จึงเลือกใช้แนวทางส่วนหนึ่งของการนำเสนอละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (expressionism) ซึ่งเป็นการนำเสนอภาพบนเวทีผ่านสายตาของตัวละครที่ประสบปัญหาจนทำให้ภาวะจิตใจตึงเครียดส่งผลให้ภาพที่ตัวละครมองเห็นตลอดจนเสียงที่ตัวละครได้ยินมีความผิดเพี้ยนบิดเบี้ยวไม่สมจริง (Wilson and Goldfarb, 2004, p. 444-446) ในที่นี้คือ ช่วงเหตุการณ์ที่อิลเริ่มสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของชาวเมืองรอบตัว ทำให้เขาหวาดกลัวความตายและความหวาดกลัวดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อเรื่องราวดำเนินไป แม้วิธีการนำเสนอละครด้วยแนวทางส่วนหนึ่งของเอ็กซ์เพรสชันนิสม์จะเป็นวิธีการนำเสนอละครของตะวันตก ทว่าผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางดังกล่าวช่วยสื่อสารและตีแผ่ภาวะความไม่มั่นคง ความระแวง ความหวาดกลัวในใจที่ตัวละครเอกชายประสบออกมาได้ชัดเจน ทำให้สามารถขบเน้นแก่นความคิดหลักของละครได้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งการขบเน้นความหวาดกลัวความตายของอิลยังมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องกรรมในพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวถึงการกระทำที่มีเจตนา และการรับผลแห่งการกระทำนั้น นอกจากนี้ ผู้ชมยังเห็นผลของความพ่ายแพ้ต่อกิเลสตัณหาของตัวละครเอกหญิงและตัวละครชาวเมืองกลุเลนทุกคนได้ชัดเจนขึ้นด้วย

อนึ่ง ในการกำกับการแสดงละครครั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้พยายามนำกรอบแนวคิดพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงเข้ากับแนวคิดในการกำกับการแสดงแบบตะวันตก ได้แก่ แนวคิดเรื่องการค้นหาแรงจูงใจของตัวละคร (motivation) ซึ่งก่อให้เกิดการกระทำของตัวละครในเรื่อง (action) เพื่อให้นักแสดงสามารถแสดงเป็นตัวละครได้อย่างมีเป้าหมายและมีความสมจริง ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องกรรมของพุทธศาสนาซึ่งหมายความว่ากรรมของมนุษย์ที่มีแรงจูงใจมาจากเจตนา นั้นเอง

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละคร เรื่อง *เดอะ วิสิท* ของฟรีดิช ดิเรเนมัตต์ : *การมาเยือนของหญิงชรา*” นับเป็นก้าวหนึ่งของวงการศิลปะการละครไทยที่มีการนำเอาบทละครจากวรรณกรรมการละครเรื่องเอกของตะวันตกมาศึกษาวิจัยบนฐานปฏิบัติการ โดยปรับบริบทของละครด้วยการใช้แนวคิดของพุทธศาสนาผสมผสานเข้ากับรูปแบบการนำเสนอส่วนหนึ่งของแนวละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ ซึ่งเอื้อต่อการสื่อสารแก่นความคิดที่เป็นสากลของเรื่องไปสู่ผู้ชม และเอื้อต่อความเข้าใจของผู้ชมไทยต่อการชมละครจากตัวบทวรรณกรรมการละครตะวันตก

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการดัดแปลงบทละครเรื่อง *การมาเยือนของหญิงชรา* จากบทละครเรื่อง *เดอะ วิสิท (The Visit)* ของฟรีดิช ดิเรเนมัตต์ (Friedrich Durrenmatt) โดยใช้คำสอนของพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่องกรรมเป็นหลักในการดัดแปลง

๒. เพื่อศึกษาการกำกับการแสดงละครเรื่องดังกล่าว โดยใช้แนวทางละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์

สมมติฐานของโครงการวิจัย

๑. คำสอนของพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่องกรรมมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแก่นของบทละครเรื่อง *การมาเยือนของหญิงชรา* บทละครดัดแปลงจากบทละครต้นฉบับภาษาเยอรมัน

๒. การกำกับการแสดงด้วยการใช้แนวทางละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ สามารถทำให้สื่อสารความจริงภายในของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัยและผลที่ได้รับ

หลังจากที่ได้กำหนดหัวข้องานวิจัยและทบทวนวรรณกรรมที่เป็นองค์ความรู้ สำหรับการวิจัย ได้แก่ งานเขียนเชิงทฤษฎีด้านการดัดแปลงบทละคร การกำกับการแสดงละคร การแสดงละคร แนวละคร ปรัชญาคำสอนพุทธศาสนาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งได้ศึกษางานสร้างสรรค์ที่สร้างงานจากบทวรรณกรรมละครตะวันตก ตลอดจนรวบรวมและศึกษาข้อมูล ปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ใช้ประกอบการศึกษาวิเคราะห์แล้วเสร็จ ผู้วิจัยได้เริ่มดัดแปลงบทละครเรื่อง *การมาเยือนของหญิงชรา* ในกรอบของบริบทพุทธศาสนา จากนั้นจึงคัดเลือกนักแสดงและผู้ร่วมงาน จัดซ้อมการแสดงควบคู่ไปกับการพัฒนาบทละครก่อนเปิดการแสดง ซึ่งมีการจัดเสวนาโดยนักวิชาการและนักสร้างสรรค์งานละครหลังการแสดง และมีการสำรวจความคิดเห็นของผู้ชมละครกลุ่มตัวอย่างด้วยการแจกแบบสอบถาม อีกทั้งยังมีการจัดการสนทนากลุ่มของผู้ชมกลุ่มตัวอย่าง ก่อนนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเขียนรายงานผลและสรุปผลงานวิจัย

ดังได้กล่าวแล้วว่าการปฏิบัติงานวิจัยบนฐานปฏิบัติการ “การศึกษา การดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละครเรื่อง *เดอะ วิสิต* ของฟรีดิช ดิเรนมัตต์ : *การมาเยือนของหญิงชรา*” มีจุดเด่นที่กระบวนการดำเนินการวิจัยโดยเน้นที่การปฏิบัติการสร้างสรรค์ละครสองส่วน ได้แก่ การดัดแปลงบทละครโดยใช้กรอบแนวคิดพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่องกรรมเป็นหลักในการดัดแปลง และการนำบทละครดัดแปลงดังกล่าวมาใช้ในการกำกับการแสดง ทั้งนี้ ในการปฏิบัติงานจริง การดำเนินงานทั้งสองส่วนดังกล่าวมิได้แยกออกจากกันเด็ดขาดชัดเจนเนื่องจากผู้วิจัยเป็นทั้งผู้ดัดแปลงบทละครและเป็นผู้กำกับการแสดงละครด้วยตนเอง การดำเนินงานจึงมีการทวนสอบกลับไปมาโดยยึดแก่นความคิดหลักของเรื่องเป็นสำคัญ กระบวนการสร้างสรรค์งานเริ่มจากการกำหนดกรอบในการดัดแปลงบทละคร จากนั้นจึงเป็นการกำกับการแสดงที่ออกแบบโจทย์ให้มีการต้นสด (improvisation) แล้วนำเนื้อหาที่ได้รับมาใช้ในการดัดแปลงบทละคร *การมาเยือนของหญิงชรา* เพื่อนำบทละครดัดแปลง

มาใช้กับการแสดง อย่างไรก็ตามก็ดี ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปวิธีการดำเนินงาน ตลอดจนผลที่ได้รับเป็นสองส่วนใหญ่ คือ การดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละคร ดังต่อไปนี้

การดัดแปลงบทละคร

การดัดแปลงบทละครเป็นการเลือกเก็บรักษา เพิ่มเติม และลดทอนองค์ประกอบต่าง ๆ ของตัวบทต้นฉบับตามวัตถุประสงค์ของการนำบทละครดัดแปลงไปใช้ (McCullough, 1998, p. 128-138) ดังได้กล่าวแล้วว่าผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์จะดัดแปลงบทละครที่นำมาจากวรรณกรรมการละครตะวันตกเพื่อให้แก่นความคิดที่เป็นสากลของละครสื่อสารกับผู้ชมคนไทยได้ชัดเจนขึ้น ในการดัดแปลงบทละครจึงเลือกเก็บรักษาแก่นความคิดหลักของเรื่องไว้ และยึดแก่นความคิดหลักดังกล่าวเป็นแก่นในการเลือกเก็บรักษา เพิ่มเติม หรือลดทอนองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ในบทละครดัดแปลง กล่าวคือ เก็บรักษาองค์ประกอบของบทละครต้นฉบับที่สอดคล้องกับแก่นความคิดหลักไว้ ชับเน้นแก่นความคิดหลักด้วยการเพิ่มเติมองค์ประกอบบางประการเข้าไปในบทละครดัดแปลง และลดทอนองค์ประกอบในบทละครต้นฉบับที่ไม่มีผลต่อแก่นความคิดหลักของเรื่อง ดังรายละเอียดพอสังเขปต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบของบทละครดัดแปลงที่เก็บรักษาไว้เช่นเดียวกับบทละครต้นฉบับ พิจารณาจากการวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการนำเสนอแก่นความคิดหลักของเรื่องเป็นสำคัญ โดยองค์ประกอบที่สำคัญของบทละครต้นฉบับที่ยังคงเก็บรักษาไว้ ได้แก่ มุมมองของการเล่าเรื่อง (point of view) และสถานการณ์หลักของเรื่อง สำหรับการเลือกมุมมองของการเล่าเรื่องนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของผู้เขียนในฐานะที่เป็นบุคคลที่สามเช่นเดียวกับในบทละครต้นฉบับนั้นมีความสำคัญเนื่องจากเอื้อให้ผู้ชมเข้าใจแก่นความคิดหลักของเรื่องในทุกแง่มุมจากตัวละครทุกตัว การเล่าเรื่องผ่านมุมมองของผู้เขียนในฐานะที่เป็นบุคคลที่สาม (third person point of view) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เขียนเป็นผู้รู้แจ้ง กล่าวคือ ผู้เขียนสามารถเห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกอย่างในเรื่อง ผู้เขียนจึงสามารถเล่าทุกเรื่องได้โดยไม่มีข้อจำกัด (Dunne, 2009, p. 316) ทั้งในแง่มุมมองความคิด ความรู้สึกของกลุ่มตัวละครเอกหญิง แคลร์ ซาคานัสเซียน และกลุ่มตัวละครเอกชาย

อัลเฟร็ด อิลและชาวเมืองกุลเลนทุกคน ทั้งนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้รับข้อมูลในทุกแง่มุมผ่านมุมมองของบุคคลที่สามเป็นการเอื้อให้ผู้ชมสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปพิจารณาประกอบการตัดสินใจเลือกหาคำตอบตามแก่นความคิดหลักของเรื่องด้วยตนเองว่าเงินสามารถซื้อความยุติธรรมได้หรือไม่

สำหรับสถานการณ์หลักของเรื่องที่ถูกวิจัยเลือกเก็บรักษาไว้นั้น เป็นสถานการณ์หลักทั้งหมดของการดำเนินเรื่องตามบทละครต้นฉบับ เนื่องจากเห็นว่าสถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและกรรม ได้แก่ สถานการณ์ที่แสดงให้เห็นการช่วยกิเลสตัณหา การต่อสู้กับกิเลสตัณหา ไปจนถึงการยอมจำนนต่อกิเลสตัณหาของตัวละคร และสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นผลสืบเนื่องจากการกระทำหรือกรรมของตัวละคร เพื่อขบเน้นแก่นความคิดหลักของเรื่องให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ สถานการณ์หลักของการดำเนินเรื่องที่ได้เก็บรักษาไว้ตามลำดับเวลา ได้แก่ การที่แคลร์กลับมาเมืองกุลเลนเพื่อยื่นข้อเสนอให้ชาวเมืองสังหารอิลแลกกับการได้รับเงินบริจาคของเธอ การที่ชาวเมืองทุกคนพร้อมใจกันปฏิเสธข้อแม้ในการบริจาคเงินของแคลร์เพราะเห็นว่าผิดศีลธรรม ความเปลี่ยนแปลงของชาวเมืองที่แสดงออกจากร่ำรวยสุขสบายขึ้น ความหวาดกลัวของอิลเมื่อเห็นความเปลี่ยนแปลงของชาวเมือง ความพยายามแก้สถานการณ์คับขันของอิลด้วยการไปขอความช่วยเหลือจากผู้นำคนสำคัญของเมืองไปจนถึงความพยายามหลบหนีออกไปจากเมืองในที่สุด การยอมจำนนของอิล การที่ชาวเมืองรุมสังหารอิลเพื่อแลกกับเงินก้อนใหญ่ของแคลร์ และชีวิตที่มั่งมีศรีสุขขึ้นของชาวเมืองในตอนท้ายเรื่อง

๒. องค์ประกอบของบทละครดัดแปลงที่เพิ่มเติมเข้ามาจากบทละครต้นฉบับ พิจารณาจากการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบที่สามารถช่วยให้ผู้ชมเข้าใจแก่นความคิดหลักของเรื่องได้ชัดเจนขึ้น ที่สำคัญได้แก่ การกำหนดภารกิจหน้าที่ของตัวละครและการกำหนดสถานการณ์ที่สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่นั้น ทั้งนี้ การดัดแปลงบทละครที่คำนึงถึงการกำหนดภารกิจหน้าที่ให้ตัวละครในที่นั้นนับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บทละครดัดแปลงแตกต่างไปจากบทละครต้นฉบับ กล่าวคือ ผู้วิจัยเลือกให้ตัวละครชื่อคาร์ล ลูกชายของอิลมีภารกิจเป็นผู้สังหารอิลแทนที่เป็นตัวละครนักรบกรรมดังปรากฏในบทละครต้นฉบับ เนื่องจากมีเป้าประสงค์เพื่อขบเน้นความรุนแรงของการตกเป็นทาสกิเลสตัณหาของมนุษย์จนถึงกับละเลยความสัมพันธ์ระหว่างกัน

โดยการเลือกใช้ตัวละครที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดใกล้ชิดให้ทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิต เพื่อขบเน้นความรุนแรงของการตกเป็นทาสกิเลสตัณหาของมนุษย์ให้เด่นชัดขึ้น ซึ่งส่งผลให้การนำเสนอแก่นความคิดหลักของเรื่องทวีความรุนแรงขึ้นด้วย ในแง่ที่ว่า มนุษย์นั้นเมื่อตกเป็นทาสมัวเมาลุ่มหลงในกิเลสตัณหา ให้ค่ากับวัตถุเงินตรามากกว่า คุณค่าของศีลธรรมความถูกต้อง ย่อมสามารถทำได้ทุกอย่างได้โดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด เพื่อให้บรรลุความปรารถนาของตน

ส่วนสถานการณ์ที่เพิ่มเติมเข้าไปในบทละครดัดแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจหน้าที่ของตัวละครนั้น เป็นสถานการณ์ที่รองรับการกระทำของคาร์ลให้มีความสมเหตุสมผลที่จะทำให้ผู้ชมเชื่อว่าลูกชายสามารถเป็นผู้สั่งหารพ่อได้ อาทิ การที่คาร์ลถูกแคลร์ยูแยงปั่นหัวจนทำให้เขาเกิดความลังเลใจในคุณธรรมความดีของพ่อ และการกำหนดให้คาร์ลได้เป็นผู้ค้นพบความจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดพลาดในอดีตของอิลด้วยตนเอง

๓. องค์ประกอบของบทละครดัดแปลงที่ลดทอนลงไปจากบทละครต้นฉบับ

พิจารณาจากการวิเคราะห์ห้องประกอบที่เมื่อลดทอนแล้วไม่มีผลกระทบต่อการนำเสนอแก่นความคิดหลักของเรื่อง ที่สำคัญได้แก่ จำนวนและบทบาทของตัวละครที่มีภารกิจหน้าที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ตัวละครลูกสาวของอิล ซึ่งในบทละครต้นฉบับนั้นมีการกึ่งเดียวกับกับตัวละครลูกชาย กล่าวคือ แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของคนใกล้ชิดที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับอิล ผู้วิจัยจึงเลือกตัดทอนตัวละครลูกสาวออกไป คงไว้แต่ตัวละครลูกชาย จำนวนและบทบาทของตัวละครที่สามารถปฏิบัติภารกิจแทนกันได้ ได้แก่ ตัวละครนักรบ ซึ่งมีการกึ่งเป็นผู้สั่งหารอิล ผู้วิจัยจึงเลือกตัดทอนตัวละครนักรบออกไป และกำหนดให้ลูกชายเป็นผู้สั่งหารพ่อ ด้วยสาเหตุดังกล่าวข้างต้นว่าทางเลือกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความรุนแรงของความพ่ายแพ้ต่ออำนาจกิเลสตัณหาในใจของมนุษย์ได้ชัดเจนกว่าทางเลือกให้ตัวละครนักรบซึ่งมีกล้ามเนื้อใหญ่โตแข็งแรงที่สุดในบรรดาชาวเมืองเป็นผู้สั่งหารอิลดังที่ปรากฏในบทละครต้นฉบับ

ผลที่ได้รับจากการดัดแปลงบทละครจากการเสวนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลังการชมละคร จากการแจกแบบสอบถามผู้ชม และจากการจัดการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่าการดัดแปลงบทละครโดยใช้คำสอนของพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่อง

กรรมเป็นกรอบในการดัดแปลงตามกระบวนการที่ผู้วิจัยใช้ดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแง่ที่สามารถเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องกิเลสตัณหาของมนุษย์และเรื่องกรรมได้ชัดเจนขึ้น ผู้ชมเห็นว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในละครดัดแปลงจากบทวรรณกรรมตะวันตก การมาเยือนของหญิงชรา เป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถเข้าใจละครได้โดยไม่ได้คิดถึงความเป็นตะวันตกในละครจากการตอบแบบสอบถามของผู้ชมกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕๘๕ คนพบว่าผู้ชมเข้าใจแก่นความคิดหลักของเรื่อง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๖๙ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ ๐.๙๗ ผู้ชมเห็นว่าแก่นความคิดหลักของเรื่องมีความใกล้เคียงกับหลักธรรมของศาสนาพุทธ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๕๔ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ ๐.๙๙ อีกทั้งผู้ชมยังเห็นว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชาวเมืองกุลเลนนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมไทย โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๕.๑๕ มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ ๐.๙๓

สำหรับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเชิญมาร่วมเสวนาหลังการชมละคร และความเห็นจากผู้ชมกลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่าในแง่ของโครงสร้างบทละครนั้น ทางเลือกที่กำหนดให้ลูกชายเป็นผู้สังหารพ่อทำให้สถานการณ์ในละครเกิดความตึงเครียดเลวร้ายถึงขีดสุด สามารถเอื้อให้ผู้ชมเห็นความเสื่อมโทรมในใจของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น ส่วนในแง่ความหมายของบทละครนั้นเห็นว่าการดัดแปลงบทละครโดยกำหนดให้ลูกชายเป็นผู้สังหารพ่อเป็นทางเลือกที่มีความรุนแรงมากเพราะการทำปิตุฆาตนั้นเป็นความผิดจรรยาในสังคมไทย ในแง่หนึ่งเห็นว่าทางเลือกดังกล่าวทำให้เกิดความหวาดกลัวความเสื่อมทรามของจิตใจที่ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาของมนุษย์จนสามารถกระทำความผิดร้ายแรงได้โดยปราศจากความสำนึก ทว่าในขณะเดียวกันเห็นว่าแม้ทางเลือกที่กำหนดให้ลูกชายเป็นผู้สังหารพ่อเป็นความรุนแรง แต่ก็ทำให้เกิดความตระหนักถึงสภาพสังคมที่เลวร้าย เห็นว่าความรุนแรงดังกล่าวเป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถเกิดขึ้นได้จริง และทำให้เกิดความตระหนักในสภาพสังคมร่วมสมัยที่เสื่อมทราม

การกำกับการแสดงละคร

การปฏิบัติงานวิจัยบนฐานปฏิบัติการในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้กำกับการแสดงนั้นเป็นการปฏิบัติงานเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกผู้ร่วมงานและนักแสดง จากนั้นจึงกำหนด

โจทย์การซ้อมการแสดงแบบการด้นสด (improvisation) ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดกับนักแสดงเพื่อเลือกสรรองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ เรื่องราว คำพูด ตลอดจนทิศทาง การเคลื่อนไหว (blocking) ของตัวละครที่สอดคล้องกับแก่นความคิดหลักของเรื่อง เพื่อนำไปพัฒนาเป็นบทละครดัดแปลง *การมาเยือนของหญิงชรา* จากนั้นจึงจัดการซ้อมการแสดงจากบทละครดัดแปลงดังกล่าว ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกระบวนการปฏิบัติงานด้านการกำกับการแสดงที่สำคัญสองประการ ได้แก่ การจัดการซ้อมการแสดงแบบด้นสดและการนำเสนอละครโดยใช้แนวทางส่วนหนึ่งของการนำเสนอละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ ดังรายละเอียดพอสังเขปต่อไปนี้

๑. การซ้อมการแสดงแบบการด้นสด เป็นการปฏิบัติงานในฐานะผู้กำกับการแสดงด้วยการประยุกต์นำวิธีการจัดการเรียนการสอนการแสดงรูปแบบหนึ่งมาใช้ในกระบวนการซ้อมละคร การแสดงแบบการด้นสดเป็นการกำหนดให้นักแสดงได้แสดงตามโจทย์ที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ได้เตรียมตัวล่วงหน้า (Morrison, 2003, p. 24-26) โดยผู้วิจัยและนักแสดงร่วมกันค้นหาและกำหนดความต้องการสูงสุด (super objective) หรือเป้าหมายในชีวิตของตัวละครก่อนเริ่มการซ้อมการแสดง ได้แก่ อิล มีความต้องการสูงสุดคือต้องการรอดพ้นจากการปองร้ายของชาวเมืองกุลเลน ซึ่งเท่ากับว่าอิลต้องการหนีจากกรรมหรือการกระทำที่ตนได้กระทำไว้ แคลร์ มีความต้องการสูงสุดคือต้องการเอาชีวิตอิล ซึ่งเทียบเท่ากับการตกเป็นทาสของกิเลสในเรื่องโทสะ คือความโกรธแค้น จนไม่สามารถละวางได้ และกลุ่มชาวเมืองกุลเลน มีความต้องการสูงสุดคือ ต้องการได้เงินจากแคลร์ ซึ่งเทียบเท่าการตกเป็นทาสค้นหาเรื่องโลภะ คือความโลภจนไม่คำนึงถึงสิ่งอื่น

ผู้วิจัยเลือกนำวิธีการแสดงแบบการด้นสดมาใช้ในการซ้อมการแสดงเพื่อเปิดโอกาสให้นักแสดงได้มีประสบการณ์ร่วมกับตัวละคร ซึ่งเป็นการเอื้อให้นักแสดงมีความเข้าใจและเข้าถึงตัวละครที่ตนสวมบทบาทมากขึ้น ทั้งยังเป็นการเอื้อให้นักแสดงได้รับประสบการณ์ร่วมในด้านความสัมพันธ์ของตัวละครที่ตนสวมบทบาทกับตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง นอกจากนี้ ยังได้นำผลที่ได้จากการซ้อมการแสดงแบบด้นสดมาใช้ในการดัดแปลงบทละคร เพื่อค้นหาเรื่องราว คำพูด ตลอดจนทิศทาง การเคลื่อนไหวของตัวละครที่สอดคล้องกับการนำเสนอแก่นความคิดหลักของเรื่องมาเลือกใช้ดังได้กล่าวข้างต้น โดยสามารถแบ่งกระบวนการซ้อมการแสดงแบบด้นสดออกเป็นสาม

ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการก่อนจัดการซ้อมการแสดงแบบต้นสด การจัดการซ้อมการแสดงแบบต้นสด และหลังการจัดการซ้อมการแสดงแบบต้นสด ดังรายละเอียดต่อไป

๑.๑ การเตรียมการก่อนการจัดการแสดงแบบต้นสด เป็นการเตรียมความพร้อมให้นักแสดงก่อนการจัดการซ้อมการแสดงแบบต้นสด โดยหลังจากผู้วิจัยได้ศึกษาทละครต้นฉบับและกำหนดกรอบในการดัดแปลงบทละครว่าองค์ประกอบใดที่ต้องการเก็บรักษาเพิ่มเติม และลดทอนแล้วเสร็จนั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกนักแสดงและแจกบทละครต้นฉบับให้นักแสดงนำไปศึกษา ต่อมา ผู้วิจัยได้สนทนากับนักแสดงทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มเพื่อร่วมกันสร้างลักษณะนิสัยของตัวละครแต่ละตัว ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร เพื่อจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุด คือ การร่วมกันค้นหาและกำหนดความต้องการสูงสุดดังกล่าวข้างต้นซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์หาความต้องการ (objective) ของตัวละครหรือเป้าหมายระยะสั้นของตัวละครแต่ละตัวในแต่ละฉาก แต่ละองก์ (Ahart, 200, p. 98-107) ทั้งนี้ การกำหนดความต้องการสูงสุดให้ตัวละครแต่ละตัวนี้เองที่ผู้วิจัยนำไปใช้ในการออกแบบโจทย์สำหรับให้นักแสดงใช้ในการซ้อมการแสดงแบบการต้นสด โดยโจทย์ที่ออกแบบให้นักแสดงใช้ในการซ้อมการแสดงแบบการต้นสดมีสองประเภท ได้แก่ โจทย์ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และโจทย์ที่เติมเต็มช่องว่างที่ขาดหายไปจากบทละคร ดังตัวอย่างพอสังเขปต่อไป

๑.๑.๑ โจทย์สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร ผู้วิจัยออกแบบโจทย์การแสดงประเภทนี้เพื่อช่วยนักแสดงเข้าใจและมีประสบการณ์ร่วมกันกับตัวละครที่แต่ละคนสวมบทบาท อีกทั้งให้มีประสบการณ์ตรงในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครแต่ละตัว ดังตัวอย่างโจทย์สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร เช่น ประสบการณ์และความรู้สึกเมื่อฮิลและแคลร์สมัวยัยรุ่นแอบพลอดรักกันที่ยุงข้าว ความรู้สึกของคาร์ล ลูกชายของฮิลเมื่อพ่อนำเงินก้อนสุดท้ายของครอบครัวไปปรับปรุงร้านแทนที่จะส่งให้เขาได้เรียนศิลปะตามความฝัน เป็นต้น

๑.๑.๒ โจทย์ที่เติมเต็มช่องว่างที่ขาดหายไปจากบทละคร ผู้วิจัยออกแบบโจทย์การแสดงประเภทนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในด้านการกำกับแสดงที่ต้องการเน้นการแสดงความรู้สึกภายในของตัวละครตามแนวทาง

ส่วนหนึ่งของการนำเสนอละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ โดยโจทย์ที่กำหนดนี้เป็นการเติมเต็มสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในบทละครต้นฉบับ โดยเฉพาะสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นความกดดันภายในใจของตัวละคร เพื่อเอื้อให้นักแสดงเข้าใจและมีประสบการณ์ภายในใจร่วมกับตัวละครที่ตนสวมบทบาท ดังตัวอย่างโจทย์เติมเต็มช่องว่างที่ขาดหายไปจากบทละคร เช่น ความหวาดกลัวจนทำให้อิลซังตัวเองอยู่ในห้องนอนหลังจากหมดหนทางหลบหนีออกจากเมือง ความหวาดระแวงของคาร์ล เมื่อถูกแคลร์แก้งยูแยงจนทำให้เขาสามารถเป็นผู้นองมือสังหารอิลได้ เป็นต้น

๑.๒ การจัดการซ้อมการแสดงแบบต้นสด หลังจากได้สนทนากับนักแสดงและออกแบบโจทย์สำหรับการซ้อมการแสดงแบบต้นสดแล้ว ผู้วิจัยได้เริ่มกระบวนการซ้อมการแสดงด้วยการกำกับให้นักแสดงแสดงออกตามโจทย์ ซึ่งมีจุดสำคัญที่สุดคือกำหนดความต้องการสูงสุดของตัวละครแต่ละตัวให้นักแสดง จากนั้นก็ให้นักแสดงกระทำตามความต้องการสูงสุดของตัวละครที่ตนสวมบทบาท ทั้งนี้ นักแสดงจะสามารถแสดงตามวิธีการแสดงดังกล่าวได้หลังจากที่นักแสดงต้องเข้าใจลักษณะนิสัยของตัวละครที่ตนสวมบทบาทอย่างถ่องแท้ กล่าวคือ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ผู้กำกับการแสดงออกแบบโจทย์ให้ ตัวละครที่มีลักษณะนิสัยแบบหนึ่ง มีความต้องการสูงสุดในสถานการณ์นั้นแบบหนึ่ง จะมีการกระทำโต้ตอบกับสถานการณ์นั้น ๆ อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดให้นักแสดงต้องกระทำตามความต้องการสูงสุดของตัวละครไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะให้หยุด เพื่อให้ตัวละครทุกตัวมุ่งมั่นแสดงออกตามความต้องการสูงสุดของตนอย่างไม่ยอมแพ้

สำหรับตัวอย่างโจทย์การแสดงแบบต้นสดที่ผู้วิจัยออกแบบให้นักแสดง อาทิ ในตอนเช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากงานเลี้ยงต้อนรับแคลร์ คาร์ลต้องเผชิญหน้ากับอิลที่โต๊ะอาหารเช้า ความต้องการสูงสุดของคาร์ล คือ ต้องการทราบความจริงเกี่ยวกับเรื่องในอดีตจากปากของพ่อ ส่วนความต้องการสูงสุดของอิล คือ ต้องการแสดงตัวว่าเป็นพ่อที่น่าเคารพ และปกปิดความจริงจากลูกชายแต่ไม่โกหก จากนั้น ผู้วิจัยได้จัดเตรียมของประกอบฉาก อาทิ โต๊ะ เก้าอี้ แก้วน้ำ กระดานวาดรูป สมุดบัญชี แล้วให้นักแสดงเข้าไปในฉาก โดยได้กำหนดให้คาร์ลตั้งใจตื่นเช้ากว่าปกติเพื่อนั่งรอพ่อที่โต๊ะอาหารเพื่อเพิ่มความปรารถนาให้คาร์ลเกิดความรู้สึกอยากซักถามเอาความจริงจากพ่อมากขึ้น จากนั้น จึงกำหนดให้อิลเดินลงมาจากห้องนอน เมื่อนักแสดงทั้งสองคนเผชิญหน้ากัน

ก็เริ่มเกิดการกระทำ ได้แก่ การพูดโต้ตอบกัน มีกิริยาอาการ ความเคลื่อนไหวสอดคล้อง กับความต้องการสูงสุดที่กำหนดไว้ให้ ดังตัวอย่างเช่น คาร์ลพยายามชวนอิลพูดคุย เอาใจอิลด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้พออารมณ์ดี ส่วนอิลก็พยายามหลบเลี่ยง เปลี่ยนเรื่อง คุยเพื่อปกปิดความจริงไม่ให้ลูกชายทราบ ทั้งนี้ นักแสดงทั้งสองต่างก็มุ่งกระทำให้ ความต้องการสูงสุดของตัวละครที่ตนสวมบทบาทบรรลุผลสำเร็จ ผลลัพธ์ของการซ้อมการแสดงแบบต้นสดตามโจทย์ข้างต้น คือ คาร์ลรู้สึกถึงความไม่ชอบมาพากล จากการกระทำของอิล ทวีความสงสัยในความบริสุทธิ์ของพอ ในขณะที่อิลรู้สึก หวาดกลัวว่าหากลูกชายรู้ความจริงเรื่องความผิดในอดีตของเขา คาร์ลจะหมดความรัก ความนับถือในตัวเขา อิลจึงพยายามบ่ายเบี่ยงสุดความสามารถ และพยายามทำให้ ลูกชายเชื่อว่าเขาเป็นพ่อที่รักและหวังดีกับลูกที่สุด

อนึ่ง ในการซ้อมการแสดงแบบต้นสดนี้ ผู้วิจัยได้จัดให้มีการบันทึกเสียงไว้ ทุกครั้ง หากผลการซ้อมยังไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ให้นักแสดง ซ้อมใหม่และปรับเปลี่ยนเพิ่มรายละเอียดของโจทย์ให้กระชับรัดกุมขึ้น อาทิ จากตัวอย่าง โจทย์ข้างต้น เมื่อมีการซ้อมซ้ำอีกครั้ง ผู้วิจัยได้เพิ่มรายละเอียดของโจทย์เป็นการทอด เวลาจากวันงานเลี้ยงต้อนรับแคลร์ออกไปอีก ๒ สัปดาห์ โดยที่ตลอดทั้งสองสัปดาห์นั้น อิลพยายามหลบเลี่ยงการเผชิญหน้ากับคาร์ลมาตลอด ส่งผลให้เกิดการเพิ่มแรงขับ กระตุ้นความต้องการให้ตัวละครทั้งสองให้รุนแรงมากพอที่จะผลักดันให้เกิดการกระทำที่ เข้มข้น จริงจังเพื่อให้บรรลุความต้องการของแต่ละตัวมากขึ้น

๑.๓ หลังการจัดการซ้อมการแสดงแบบต้นสด ผู้วิจัยได้สนทนากับนักแสดง เพื่อแลกเปลี่ยนประเด็น ทักษะคติ และประสบการณ์ที่ได้รับจากการซ้อมการแสดง เพื่อนำความรู้ ความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ที่ได้รับมาเลือกสรรใช้เป็นวัตถุดิบใน การดัดแปลงบทละคร ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดบันทึกและข้อสังเกตของการซ้อมตามโจทย์ การแสดงแบบต้นสดและถอดเทปเสียงการแสดงทุกครั้ง อนึ่ง ในการเลือกนำสถานการณ์ ตามโจทย์ การกระทำ คำพูด การเคลื่อนไหว ตลอดจนอากัปกริยาของตัวละครไปใช้ในการ ดัดแปลงบทละครนั้นต้องสอดคล้องกับความต้องการสูงสุดของตัวละครแต่ละตัว ตามที่ได้กำหนดไว้ในบทละครดัดแปลงเสมอ

๒. การนำเสนอละครโดยใช้ส่วนหนึ่งของแนวทางแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์

ตั้งได้กล่าวแล้วว่าส่วนหนึ่งของแนวทางการนำเสนอละครแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการกำกับการแสดงเป็นการเลือกขบเน้นให้ผู้ชมเห็นภาพและได้ยินเสียงตามที่ตัวละครซึ่งอยู่ในภาวะที่ได้รับความกดดันเห็นและได้ยิน โดยที่ภาพและเสียงนั้น ๆ มีความบิดเบี้ยว ไม่สมจริง จากการศึกษาบทละครต้นฉบับ สถานการณ์ที่ผู้วิจัยเห็นว่า อิลตัวละครเอกชายได้รับความกดดันสูงสุดในเรื่อง คือ การที่อิลหวาดกลัวจนไม่สามารถขึ้นรถไฟเพื่อหนีออกไปจากเมืองได้ในตอนจบของก่สอง เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงองก์สามนั้น ผู้ชมไม่ได้เห็นอิลอีกแต่ทว่าสามารถรับรู้ถึงความหวาดกลัวของอิลผ่านคำบอกเล่าของภรรยาที่บอกชาวเมืองว่าอิลซังตัวเองและเอาแต่เดินไปเดินมาอยู่ในห้องนอน จนมาถึงกลางองก์ อิลจึงเข้ามาในฉากหลังจากที่เขาตัดสินใจได้แล้วว่าพร้อมยอมรับความตายจากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนเวลาสำคัญที่ขาดหายไป คือ ภาวะที่อิลเผชิญกับความหวาดกลัวอย่างหนักและต่อสู้อจนสามารถเอาชนะความกลัวนั้นได้ในที่สุด ผู้วิจัยจึงตั้งใจนำภาวะดังกล่าวนี้มาสร้างเป็นสถานการณ์ในบทละครดัดแปลงเพื่อทำให้ผู้ชมเข้าใจความกดดันภายในใจของอิลได้ชัดเจนขึ้น

อนึ่ง ภาวะความหวาดกลัวของอิลที่ผู้วิจัยเลือกขบเน้นให้ผู้ชมได้เห็นชัดเจนบนเวทียังมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องกรรมดังได้กล่าวข้างต้นว่าเป็นเรื่องการกระทำและการรับผลของการกระทำของอิลเอง โดยในการนำเสนอภาวะกดดันภายในใจของอิลนั้น ผู้วิจัยเลือกประยุกต์ใช้แนวคิดส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวร่างกายแบบ “บูโต” (Butoh) ซึ่งเป็นศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกายร่วมสมัยของญี่ปุ่นที่เน้นการนำเสนออารมณ์ความรู้สึกภายในของนักแสดง (ธรากร จันทนะสาโร, ๒๕๕๘, น. ๘๑-๘๓) มาช่วยสื่อสารความกดดันของอิล โดยในที่นี้เป็นการนำเสนอด้วยการประยุกต์ใช้แนวทางการเคลื่อนไหวร่างกายที่บิดเบี้ยวประกอบการใช้เสียงที่สัมพันธ์กับความรู้สึกของตัวละคร ได้แก่ การกำหนดให้อิลกระเทิบเท้าแรง ๆ เป็นจังหวะเพื่อสื่อสารความกดดันภายในใจของตนผ่านการใช้เสียง จนเมื่ออิลเริ่มสามารถตัดสินใจยอมรับผลการกระทำของเขาได้ อิลจึงลดความดังของเสียงกระเทิบเท้าลงจนเงียบสนิท

การขบเน้นภาวะกดดันในใจของตัวละครเอกชายให้ขยายชัดเจนขึ้นยังสามารถสื่อสารได้โดยการใช้ตัวละครอีกตัวหนึ่งเป็นตัวเปรียบเทียบ โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้คาร์ลเป็นตัวละครที่มีความกดดันในใจเพิ่มขึ้นอีกตัวหนึ่งจากบทละครต้นฉบับ เพื่อทำให้

เห็นตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามของอิล โดยในการกำกับการแสดงนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดให้คาร์ลแสดงออกในลักษณะที่ผกผันกับอิล กล่าวคือ ในตอนต้น คาร์ลระแวงสงสัยในความบริสุทธิ์ของอิลและค่อย ๆ ทวีความมั่นใจว่าพ่อของเขาเคยกระทำผิดตามที่แคลร์กล่าวหา คาร์ลจึงใช้เสียงสื่อสารความรู้สึกภายในใจเช่นกัน โดยเริ่มต้นจากการกระทืบเท้าเสียงเบาและเพิ่มความรุนแรงขึ้นจนเป็นการกระทืบเท้าอย่างรุนแรงในตอนจบเมื่อคาร์ลมั่นใจว่าอิลเคยกระทำผิดต่อแคลร์จริง และเขาเริ่มคิดถึงการสังหารพ่อเพื่อแลกกับการได้รับเงินจากแคลร์

นอกจากการใช้ตัวละครหลักเป็นผู้สื่อสารภาวะความกดดันในใจด้วยตนเองแล้ว ยังมีการขบขันภาวะความตึงเครียดของตัวละครเอกชายด้วยการใช้ตัวละครประกอบช่วยสื่อสารความกดดันดังกล่าว โดยได้กำหนดให้นักแสดงประกอบ 6 คน ร่วมกันทำหน้าที่ช่วยสื่อความกดดันภายในใจของอิลและคาร์ล โดยกำหนดให้นักแสดงประกอบเคลื่อนไหวร่างกายอย่างบิดเบี้ยวอยู่ตามจุดต่าง ๆ ของโรงละครพร้อมกับการสั่นระฆังใบเล็กในมือเป็นจังหวะร่วมไปกับเสียงกระทืบเท้าของอิลและคาร์ลอีกด้วย

นอกจากการประยุกต์ใช้แนวทางการเคลื่อนไหวแบบบูโตเพื่อขบขันความกดดันภายในของตัวละครดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยยังใช้การนำเสนอด้วยการจัดองค์ประกอบภาพ แสง และเสียงประกอบกันเข้าเพื่อเน้นความกดดันภายในของตัวละครให้เห็นเด่นชัดขึ้นด้วย ในด้านการจัดองค์ประกอบภาพนั้น ผู้วิจัยเลือกให้อิลและคาร์ลอยู่ที่ชั้นบนของร้านขายของ กำหนดให้ทั้งสองยืนห่างกันโดยมีผนังห้องนอนสมมุติกันตรงกลาง ตัวละครทั้งสองหันหน้าไปคนละด้านพร้อมกระทืบเท้าไปด้วย ต่อเมื่อถึงตอนท้ายเมื่อทั้งคู่คิดได้พร้อมกัน จึงหันมาเผชิญหน้ากันเป็นครั้งแรก และจบลงด้วยการกระทืบเท้าอย่างรุนแรงของคาร์ลในขณะที่อิลเงยบกริบ เพื่อสื่อให้เห็นภาวะผกผันที่สำคัญว่าในขณะที่อิลตัดสินใจได้ว่าพร้อมยอมรับผลของการกระทำผิด คาร์ลกลับตัดสินใจได้ว่าพ่อมีความผิดจริงและเขาสามารถเป็นผู้สังหารพ่อด้วยตนเองได้ สำหรับการใช้นั้น ผู้วิจัยเลือกใช้แสงสีแดงส่องบริเวณพื้นที่ห้องนอนของอิลและคาร์ล เพื่อเน้นความรุนแรงภายในใจของตัวละครที่คุกรุ่นถึงขั้นระเบิด ส่วนการใช้เสียงนั้นเสียงกระทืบเท้าเพื่อแสดงความตึงเครียดภายในของอิลและคาร์ลเป็นเสียงประกอบสถานการณ์นี้ทั้งฉาก รวมทั้งเสียงระฆังใบเล็กที่ให้นักแสดงประกอบเป็นผู้สั่นพร้อมกับการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างบิดเบี้ยว เพื่อช่วยขบขันความอึดอัด

ของสถานการณ์ให้มากขึ้นอีกสี่ตหนึ่งด้วย

ผลที่ได้รับจากการกำกับ การแสดงละครด้วยส่วนหนึ่งของแนวทางการนำเสนอแบบเอ็กซ์เพรสชั่นนิสม์จากการเสวนาโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลังการชมละครจากการแจกแบบสอบถามผู้ชม และจากการจัดการสนทนากลุ่ม สรุปได้ว่าการกำกับการแสดงตามกระบวนการที่ผู้วิจัยใช้ดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในแง่ที่สามารถทำให้เข้าใจการสื่อสารความกดดันในใจของตัวละครได้ อีกทั้งยังเห็นว่าตัวละครทุกตัวสามารถสื่อสารความต้องการสูงสุดออกมาให้เห็นได้ชัดเจน และสามารถทำให้เข้าใจความสัมพันธ์เชิงลึกของตัวละครแต่ละตัวได้

ในแง่ของการใช้แนวทางส่วนหนึ่งของละครแบบเอ็กซ์เพรสชั่นนิสม์เพื่อนำเสนอความจริงภายในที่ได้รับความกดดันของตัวละครนั้น จากการตอบแบบสอบถามของผู้ชมกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๕๘๕ คนพบว่าผู้ชมเห็นว่าละครสามารถสื่อความหวาดกลัวของอีลออกมาได้ชัดเจน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๔.๙๗ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ ๐.๘๘ อีกทั้งผู้ชมยังเห็นว่าสามารถเข้าใจภาวะความหวาดกลัวของอีล โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๕.๑๑ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ ๐.๘๖

สำหรับความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเชิญมาร่วมเสวนาหลังการชมละคร และจากผู้ชมกลุ่มตัวอย่างที่มาร่วมการสนทนากลุ่มเห็นว่าสามารถมองเห็นส่วนหนึ่งของกลวิธีการนำเสนอแบบเอ็กซ์เพรสชั่นนิสม์ได้ ละครสามารถสื่อความรู้สึกอัดกดดันของตัวละครได้พอสมควร ข้อบกพร่องสำคัญของการเลือกแนวทางการนำเสนอละครดังกล่าวคือกลวิธีการนำเสนอที่ใช้เป็นอุปสรรคต่อการชมละครเพราะมีการใช้เสียงกระหึบเท้าที่ตั้งเกินไปจนกลบเสียงพูดของกลุ่มนักแสดงที่กำลังพูดกันอยู่ในฉากชั้นล่างของร้านขายของ ในด้านของการจัดองค์ประกอบภาพนั้นเห็นว่องค์ประกอบภาพสามารถทำให้จุดนำสายตาผู้ชมอยู่ที่ตัวละครอีลและคาร์ลซึ่งกำลังกระหึบเท้าอยู่ได้ ทว่าข้อบกพร่องคือเสียงกระหึบเท้าที่ตั้งเกินไปนั้นเป็นอุปสรรคของการชมละครจนดึงความสนใจจากเหตุการณ์ด้านบนซึ่งเป็นจุดนำสายตา ผู้ชมจึงเสียงไปสนใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้านล่างของร้านขายของมากกว่า ในด้านการใช้เทคนิคประกอบนั้นเห็นว่าการใช้แสงสีแดงสามารถสื่อถึงความกดดันอัดอั้นของตัวละครได้ ส่วนในด้านของการใช้เสียงนั้นเห็นว่าเสียงกระหึบเท้าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการชมละครทั้งฉากดังกล่าวแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการปฏิบัติงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาการดัดแปลงบทละครและการกำกับการแสดงละครเรื่อง *เดอะ วิสิท* ของฟรีดิช ดิเรเรนมัตต์ : *การมาเยือนของหญิงชรา*” ในด้านการดัดแปลงบทละครด้วยการใช้กรอบแนวคิดพุทธศาสนาเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่องกรรมเป็นกรอบในการดัดแปลง และการกำกับการแสดงเพื่อเน้นการนำเสนอความจริงภายในของตัวละครด้วยวิธีการนำเสนอส่วนหนึ่งแบบละครเอ็กซ์เพรสชันนิสม์นั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ผู้ชมละครเข้าใจแนวคิดเรื่องกิเลสตัณหาและเรื่องกรรม อีกทั้งยังเข้าใจความกดดันภายในของตัวละครเอกชาย ทำให้ผู้ชมเข้าถึงแก่นความคิดหลักของเรื่อง เห็นว่าการชมละครที่นำตัวบทมาจากวรรณกรรม การละครตะวันตกสามารถสื่อสารกับผู้ชมคนไทยให้เข้าใจได้ ไม่ใช่เรื่องไกลตัว ไม่ได้รับชมยากเกินไป อย่างไรก็ตาม ข้อบกพร่องสำคัญของการดัดแปลงบทละคร ได้แก่ การดัดแปลงให้ลูกชายเป็นผู้สังหารพ่อเป็นความรุนแรงที่ทำให้ผู้ชมส่วนหนึ่งถอยห่างจากละคร ส่วนข้อบกพร่องสำคัญของการกำกับการแสดงด้วยการใช้ส่วนหนึ่งของแนวทางการนำเสนอละครแบบละครเอ็กซ์เพรสชันนิสม์นั้น คือ การใช้องค์ประกอบด้านเสียงที่ตั้งเกินไปจนทำให้ผู้ชมส่วนหนึ่งถอยห่างจากการชมละครเช่นกัน

ผลของการศึกษาวิจัยในแง่ของการคัดเลือกบทละครจากวรรณกรรม การละครตะวันตกมาใช้จัดการแสดงให้ผู้ชมคนไทยนั้น ผู้วิจัยเห็นควรสนับสนุนให้มีการเลือกบทวรรณกรรมการละครตะวันตกมาจัดการแสดงเนื่องจากคุณค่าของบทละครที่เป็นแหล่งการเรียนรู้สำคัญสำหรับผู้ศึกษาและผู้สนใจศิลปะการละครทั้งในแง่ของโครงสร้างและเนื้อหาของบทละคร ความเป็นสากลของบทละครที่สื่อสารผ่านแก่นความคิดหลักของเรื่องนั้นสามารถเอื้อให้ผู้ชมคนไทยเข้าใจเรื่องได้โดยไม่มีอุปสรรค การตั้งอคติว่าบทละครจากวรรณกรรมการละครตะวันตกยากเกินไป ไม่เหมาะกับผู้ชมคนไทยนั้นควรสนับสนุนให้เกิดการปรับทัศนคติของผู้สร้างสรรคงานศิลปะการแสดงในกรณีดังกล่าว สำหรับการเลือกบทละครจากวรรณกรรมการละครตะวันตกมานำเสนอในสังคมไทยนั้น ผู้สร้างสรรคงานสามารถเริ่มจากการเลือกเรื่องที่เห็นว่า มีบริบทใกล้เคียงกับสังคมไทยร่วมสมัยเพื่อช่วยให้ผู้ชมสามารถรับสารของเรื่องได้ง่ายขึ้น

ผลของการศึกษาวิจัยในแง่ของการดัดแปลงบทละครนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ดัดแปลงบทละครเห็นว่าโครงสร้างของบทละครที่แข็งแกร่งมีความสำคัญต่อการนำเสนอละครเพราะงานสร้างสรรค์ละครที่ดีส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากบทละครที่ดี ทางเลือกในการดัดแปลงบทละครจึงควรคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวเป็นประการสำคัญสำหรับในกรณีของการดัดแปลงบทละคร การมาเยือนของหญิงชรา นั้น ทางเลือกในการกำหนดให้ลูกชายเป็นผู้สังหารพ่อ นั้นเป็นทางเลือกที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมที่สุดหากต้องการสื่อสารแก่นความคิดหลักของเรื่องให้ออกมาชัดเจนที่สุด ทำให้ผู้ชมเห็นความเชื่อมโยงของศีลธรรมในใจมนุษย์ที่พ่ายแพ้ต่อกิเลสตัณหาได้มากที่สุด เพราะผู้ชมย่อมเข้าใจได้ทันทีถึงความหวาดกลัวของตัวละครเอกชายที่แม้แต่คนในครอบครัวยังไว้ใจไม่ได้ และศัตรูที่น่ากลัวและน่าเศร้าที่สุดของมนุษย์คือคนใกล้ชิด ในกรณีนี้คือคนในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางสายเลือดนั่นเอง

อย่างไรก็ดี การกำหนดให้ตัวละครลูกชายเป็นผู้ลงมือสังหารตัวละครเอกชายในบทละครดัดแปลงนั้นมีข้อบกพร่องสำคัญ ด้วยเหตุที่พุทธศาสนาเห็นว่าบาปที่หนักที่สุดประการหนึ่งคือการกระทำปิตุฆาต ทำให้ได้รับเสียงสะท้อนจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ชมละครส่วนหนึ่งถึงความไม่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยยอมรับว่าเป็นข้อบกพร่องสำคัญที่สุดที่ผู้วิจัยไม่ได้ตระหนักมาก่อนเพราะมุ่งแต่จะดัดแปลงบทละครให้มีการกระทำเข้มข้นถึงที่สุดด้วยการเร่งความรู้สึกของผู้ชมให้พุ่งถึงจุดสูงสุดเมื่อเห็นว่าตัวละครลูกชายนั่นเองที่ผู้สังหารพ่อ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งสะท้อนให้เห็นแก่นความเสื่อมทรามในใจของมนุษย์ให้ได้มากที่สุด ผลที่ได้รับจากการดัดแปลงบทละครในประเด็นดังกล่าวจึงมีทั้งแง่ที่เห็นด้วยและเห็นต่าง ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ที่จะพัฒนาความคิด พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ให้รอบด้านด้วยความรอบคอบยิ่งขึ้นในการปฏิบัติงานครั้งต่อ ๆ ไป

ส่วนในแง่ของการกำกับการแสดงละครด้วยส่วนหนึ่งของแนวทางแบบเอ็กซ์เพรสชันนิสม์นั้น จุดประสงค์สำคัญคือมีความประสงค์จะขับเน้นความบิดเบี้ยวทางอารมณ์ความรู้สึกภายในของตัวละครเอกชายออกมาให้ปรากฏชัดเจนที่สุด ทางเลือกในการใช้การเคลื่อนไหว การจัดองค์ประกอบภาพ การนำเสนอด้วยการใช้เทคนิคแสงและเสียงดังที่ผู้วิจัยใช้ในการสร้างสรรค์ละครเป็นทางเลือกหนึ่งในการนำเสนอความกดดันภายในใจของตัวละคร อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ผู้ชมส่วนหนึ่งเห็นว่าการใช้เสียงกระแทกเท้าของตัวละครร่วมกับการใช้เสียงระฆังนั้นเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ผู้ชม

ถอยห่างจากละครนั้นนับเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยเห็นพ้องด้วยอย่างยิ่ง เหตุที่ผู้วิจัยไม่ได้ตระหนักว่าการใช้เสียงดังกล่าวเป็นอุปสรรคในการรับชมละครมากนักเพราะผู้วิจัยเป็นผู้ตัดแปลงบทละครด้วยตนเองและได้รับชมละครเป็นเวลายาวนานตลอดช่วงการซ้อมละครจนเกิดความเคยชินกับบทละครจนสามารถแยกแยะเสียงพูดของตัวละครออกจากเสียงอึกที่กวนวายได้ อย่างไรก็ตามก็ดี ผู้วิจัยได้นำปัญหาดังกล่าวมาขบคิดหาวิธีการปรับปรุงกลวิธีการนำเสนอในครั้งต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าทางเลือกอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ได้ คือ การเพิ่มการเคลื่อนไหวของตัวละครให้มีความบิดเบี้ยวมากขึ้น เก็บรักษาการใช้แสงสีแดงเพื่อเน้นความกดดันของตัวละครไว้ และลดทอนการใช้เสียงลง ปรับเปลี่ยนเป็นการใช้ความเงียบสลับแทนการใช้เสียงดัง เพราะการใช้ความเงียบก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถสื่อให้เห็นความอัดอั้นกดดันภายในใจของตัวละครได้ดีเช่นกัน

ปฏิบัติการสร้างสรรค์ละครจากบทละครต้นฉบับของตะวันตกให้ผูชมไทย ในงานวิจัยนี้นับเป็นก้าวหนึ่งในการสร้างสรรค์งานศิลปะการละครในสังคมไทย เป็นการต่อยอดองค์ความรู้ทางศิลปะการละครที่นักวิชาการหลายท่านได้บุกเบิกไว้ ผู้วิจัยมุ่งแสวงหาแนวทางเผยแพร่บทละครที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นวรรณกรรมการละครตะวันตกนับตั้งแต่การคัดเลือกบทละคร การตัดแปลงบทละคร ไปจนถึงการกำกับ การแสดงละคร เพื่อเผยแพร่บทวรรณกรรมการละครตะวันตกที่ทรงคุณค่าไปสู่ผู้ชมไทย ผู้วิจัยหวังว่าแนวปฏิบัติที่ได้เรียนรู้จะสามารถเป็นต้นธารให้กับผู้สร้างสรรคงานศิลปะการละครได้ต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ดีเรนท์, ฟรีดิช. (๒๕๓๒). *บทละครเรื่องการมาเยือนของหญิงชราและเรื่องโรมูลุสมหาราช* แปลจาก *The Visit and Romulus the Great* โดย อัมภา โอตระกูล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรากร จันทนะสาโร. (๒๕๕๘). “นาฏศิลป์หลังสมัยใหม่ของญี่ปุ่น: ประวัติและแนวคิด” ของบุโตะ. *วารสารดนตรีและการแสดง*, ๑ (๑) ๘๐-๙๕.

ปราโมทย์ ปาโมชโช. (๒๕๕๕). *อริยสัจเพื่อความพ้นทุกข์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษร
สัมพันธ์ (๑๙๘๗) จำกัด.

พรหมคุณาภรณ์. (๒๕๕๕). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธรศาสนา
ของธรรมสภา.

พุทธทาสภิกขุ. (๒๕๖๐). *ตัวกู-ของกู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.

วรรณขัตติย์ พลจันทร์. (๒๕๕๕). “ความแตกต่างแห่งสุนทรีย์: สถานการณ์ปัจจุบัน
ของละครเวทีไทยร่วมสมัย”. *วารสารนักบริหาร*, ๓๒ (๑), ๒๓-๒๗.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เล่ม ๑๖. (๒๕๓๕). กรุงเทพฯ: สำนักงานกลาง ดิโกหรัษ์ภาการศึกษาฯ ใน
พระบรมมหาราชวัง.

สุทธิชัย หยุ่น. (๒๕๕๖, ๑๒ เมษายน). “เมื่อสังคมไทยมีคนเก่ง แต่ขาดคนดี”. *กรุงเทพ*
ธุรกิจ, น. ๒.

ภาษาอังกฤษ

Ahart, John. (2001). *The Director's Eye: A Comprehensive Textbook for
Directors and Actors*. Colorado: Meriwether Publishing Ltd.

Benedetti, Robert. (2009). *The Actor in You: Sixteen Simple Steps to
Understanding the Art of Acting*. (4thed.). U.S.A: Pearson Education,
Inc.

Dunne, Will. (2009). *The Dramatic Writer's Companion: Tools to Develop
Characters, Cause Scenes, and Build Stories*. Chicago: The University
of Chicago Press.

Edgar, Andrew, and Sedgwick, Peter. (๒๐๐๕). *Cultural Theory: The Key
Thinkers*. New York: Routledge.

Greig, Noel. (2005). *Playwriting: A Practical Guide*. New York: Routledge.

Longman, Vincent, Stanley. (2004). *Page and Stage: An Approach to Script
Analysis*. Boston: Pearson Education, Inc.

McCullough, Christopher. (Ed). (1998). *Theatre Praxis: Teaching Drama
through Practice*. U.S.A: MACMILLAN PRESS LTD

- Morrison, Hugh. (2003). *Acting Skills*. (3rd ed.). London: A&C Black Publishers Limited.
- Rutnin, Moj dara, Mattani. (1988). *Modern Thai Literature: The Process of Modernization and the Transformation of Values*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Wilson, Edwin, and Goldfarb, Alvin. (2004). *Living Theatre: A History*. (4th ed.). Boston: McGraw Hill.
- Wright, Michael. (1997). *Playwriting in Process: Thinking and Working Theatrically*. NH: Heinemann Portsmouth.